

Tiigri kütt

ehf

Malailase põneoda.

Gesti keelde toimetanud

J. Saurg.

Sind 15 kop.

Ratveres, N. Erna trüff ja kulu.

Tiigri kütt

ehf

Malailase põneoda.

6. vabman 1950 a.

No 520

Abia kaudu.

Geesti keelde toimetanud

J. Kurg.

Fr. R. Kreutzwaldi
nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

356.857

Rakveres.

Trükitud N. Erna kuluga.

Дозволено цензурою, Юрьевъ, 5-го Іюня 1897 г.

Печатано въ типографіи Н. Эрнъ въ г. Везенбергъ.

Wõitlus tiigriga.

Batawias, Jaawa saarel, oli suur rahwalik pidu lorda seatud, kuhu kõik tähtsam rahwas ennast kokku kogus. Amfiteatri kõrge, balkonite pääl istusiwad rikkad Hollandi kaupmehed ja ametnikud oma perekondadega, ennast näitlust waatama walmistates, mida wäga arwa näha oli. Ümber wõitlemise platsi käsipuie kogus suur rahwahulk mitmesugustest maailma rahwastest. Seal oli pika juukse palmikute ja kollaste nägudega Hiinlasi; ilusaid, hiilgawa silmadega Malailasi, Malaklasi, Siiamlasi Indulasi ja Daijaklasi.

Seal ja teal, nende seas, oli ka Hollandi soldatisi näha, kes osalt päältwaatajad osalt ka korrapidajad oliwad.

Nüüd andis esimees hakatuse märki. Korraga

läks puuri üks lahti ja puurist kargas koljati suurune tiiger mõitlemise platsile välja.

Iga samm juures liikus tema hiilgam, kirju nahk, mille juures saba seesugusi liigutusi tegi, mis enamasti iga kassi sugust looma juures viisiks on.

Esiteks jäi tiiger, just kui päeva valgusest pimestatud seisma, aga see oli filmapilguks; koha päale selle hakkas tema ringi mööda jooksuma, väljaminekut otsides. Igal pool võttis teda hulga rahwa karjumine vastu. Hakatuses ajas see teda natuke kartma, aga pärast poole, nagu näha oli, sellega harjudes, jäi ta seisma — ja pani kui nool ühte külge jooksuma. Üks hüppamine — ja tiiger rippus oma esimeste käppadega galerii käsipuude küljes.

Sündis suur segadus. Naesterahwad karjusivad ehmatusel pärast ja mehed võtsivad sõjariistad kätte; kõik suur rahwa hulk oli segaduses, abi otsides.

Sell hirmsal filmapilgul kummardas ennast üks noormees üle käsipuude, paremas käes lühikest mõõka pidades, kellega tema tiigri mõitlemise platsile tagasi hirmutas.

Brawo hüüdmist nooremehe wägilase teo üle, oli igalt poolt kuulda. Tühjaks jäänud kohad olivad uuesti inimestega täidetud ja waatus läks jälle wana moodi edasi.

Tiiger, kes Malailase tõukamisest ainult kergesti haawatud oli saanud, hakkas hirmsa wihaga

mõrgama ja puuris ümber jooksuma, kuni ta viimaks platsi keskpaika maha heitis.

Nüüd oli filmapilk käes, mil temaga mõitlema võis hakata, mis ka kohe sündis, sest et viis Malailast pika piikidega mõitluse väljale ilmusivad. Rõwasti üksteisest kinnipidades läksiwad nemad, terawaid piikisi enese ees pidades aegamööda kiskja loomale vastu, kes liikumata mõitluse platsi keskpaigas lames ja hülgawate filmadega nende hulljulgete inimeste pääle waatas.

Nüüd tõusis tiiger ülesse. Mõkides ja oma hirmsaid hambaid hirewile ajades hakkas tema taganema.

Looma taganemine sai rahwa hulga poolt rõõmuhõiskamisega vastu mõdetud, mis pääle loom weel enam ehmatas ja rutem taganema hakkas. Viimaks oli mõitlemise plats läbi käidud ja tiiger puutus juba seinaga kokku. Nüüd pidi mõitlus tulema, sellepärast et tiiger enam kuhugi minna ei saanud.

Need wiis Malailast läksiwad selle aja sees õigesti, olgu ka aegamööda, edasi. Näitas, nagu oleks nende üle argdus walitsenud: nemad ei tahtnud pääle hakata, kuna rahwahulk iga simapilguga rahutumaks läks sest see ei olnud nende asi, kas need inimesed pärast mõitlust elusse jäiwad, ehk mitte, nimelt tuuakse neid pärast mõitlemist mõnita-

tes wälja. Igaüks nendest saab 50 guldnat. Paljud tahtsiwad rutulist wõitlust, ja et seda korda saata, hakkas hässitamine igast küljest pääle. Wõitlejad kahwatasid ära, aga tiiger läks ikka kurjemaks. Tema jäi seisma — ja ühe kõwa hüppamisega wiskas ta ennast oma pääletungijate pääle.

Need kumardasiwad ja sel filmapilgul hüppas tiiger üle nende päade ja piikide. Rahwas rõõmustas ja karjus ilma waikimata, aga need wiis keerasiwad ennast ümber ja pöörsiwad ennast kiskja poole. Rõõmus päältwaatajate naer julgustas neid nii palju, et nad ilma kartmata tiigrile wastu läksiwad.

Tiiger tahtis oma waenlaste eest kõrwale minna, aga need paniwad häkitselt tema tee kinni. Nähes, et pääsmist ei ole, kargas ta hirmsa mõirgamisega nende wiie pääle.

Piigid painduksiwad ja nende otsad läksiwad tiigri naha sisse, aga tema ldi ennast eest kõrwale ja enne, kui Malailased temale uut hoopi saiwad anda, murdis tiiger kaks piiki katki.

Et küll ilma sõjariistata jäänud wõitlejad lühikesed mõõgad wälja wõtsiwad, siiski oli Malailaste wõitluses niisugune kohmetus, et tiiger, kes seda filmapilku oma kasuks tarwitas, ühe hüppamisega ühte oma wastalistest tabas.

Rinni wõetud Malailane kukkus sedamaid

maha. Tema seltsilised aga, kes oma julguse ära kaotasivad, jooksiwad ära.

Tiiger wõitis. Tema seisis, ennast kõrgemale ajades, maha kukkunud Malailase keha pääl ja ta filmad waatasivad wereahneelt ümber.

Õsiteks lohkusiwad päältwaatajad seda nähes, aga kui nad neid nelja ära jooksjaid Malailasi nägivad, hakkasiwad nad kõwasti nurisema. Jooksjad ei teinud nende häält kuuldawaks, wait otsisiwad wäljaminekut, aga see oli kinni.

„Mitte wälja lasta!“ karjuti telingite päält, „häbi jookfikutele!“

Selle waheajal seisis tiiger liikumata Malailase keha pääl ja ei teinud temale midagi kahju. Aga kui Malailane ennast natukene liigutas, kuulus kõwa mõirgamine kiskja suust.

Kes oleks seda waest meest sellest hirmsast hädaohust päästnud? Mitte ükski käsi ei sirutanud ennast tema päästmiseks wälja.

Säkitselt hüppas üks noor Malailane wõitluse platsile. Piis käes, astus tema julge sammuga kiskja poole.

Midagi ei wõi selle uhkuse ja julgusega wõrrelda, millega see noormees waatajate filmade ette astus. Tema sammud oliwad kindlad, näitas, nagu oleks ta mõne mängu ette walmistanud.

Päältwaatajad ei tunnud, nagu näha oli, kõige

wähematki kaastundmuft tema wastu. Tema tulised, hülgawad filmad oliwad tiigri poole pöördud. Häkitfelt jäi ta seisma, wälgu kiirusel tiigri pääle sihtides; pauf käis ja elajas kuffus furnult Malailase keha pääle.

Uhkelt wõitluse platzi maha jättes, läks ta rahwa hulka tagasi.

„Tema rikub meie pidu ära! Maha see Sumbawlane!“*) kisendas rahwahulk, selle asemel, et teda oleks pidanud käte pääl kandma.

Juba oliwad mõned Hollandi soldatid, rahwa soowile järele andes, walmis teda finni siduma, kui üks ohwitser tema eest wälja astus.

„Jätke teda rahule!“ hüüdis tema, ja astus nooremehe ette, kes üsna rahulik oli.

Ohwitserile auu andes, läks rahwamurd koost ära, seda enam, et ära nägiwad, kui ruttu soldatid oma ülema alla heitsiwad.

„Tohin ma teid saata?“ küsis leitenant Sumbawlaselt.

„See on asjata,“ ütles Sumbawlane uhkesti, „Kali ei karda neid. Kas ta ei kiskunud isamaalast tiigri küüfist wälja?“

„Ma nägin seda,“ wastas ohwitser, „ja panin imeks; on teil mõnikord häda, siis pöörge leitenant Deringi poole, 10-dast polgust.“

*) Sumbawa saare elanik. See saar on Jawa saarest hommitu pool.

Sumbawlane waatas natufene aega osawõtlikult päänid nikutades noore ohwitseri poole ja kadus rahwahulga sisse, kes niisama kergesti rahule jäi, kui mäsšama oli hakanud.

2. Põueoda.

Päew pääle selle läks kapten Dering oma sõbraga sadamasse. Kui nad mõned uulitsad olidwad läbi käinud, jõudsidwad nad ühe laiema uulitsa pääle, mis kuni sadamasse wiis. Nad kiirestasidwad sammusi, sest et sõjariistadega kaupleja Hiinlane nende tähelepanemist oma pääle tõmbas.

„Kes soomib seda põueoda?“ hüüdis Hiinlane ohwitseride tulekul. „Plus sõjariist, kunstitööde eesmärk. Misjuguused ilustused tema pääl on, misjuguused hiilgawad kiwid tema sees.“

Mõlemad sõbrad tulidwad lähemale, et paremast seda kõrgeks kiidetud sõjariista näha saada. Mõõga tupp oli kõige ilusamate wiguritega kirjaks tehtud, aga käepide oli nii palju ilustatud, et ta ilma kahklemata meistri mitme kuu tööd maksis. Näitas, nagu oleks nende wiguritega mõni salakeelne aja-jugu kirjutatud olnud.

„Kiiduwäärt põueoda,“ ütles Deringi seltsimees, leitenant Mörfeldt, „ta maksab kõige wä-

hem sada guldnat. Tarwis tema hinna järele küsida. Palju see sõjariist maksab?"

„90 guldnad,“ ütles Hiinlane.

„Ma annan 40.“

Müüja kehitas õlasi.

„50,“ ütles Mörfeldt.

„80,“ kostis Hiinlane.

Wiimaks kauples ohwitser teda 60 guldnaga eest; maksis raha wälja ja mõlemad sõbrad läksiwad sadama poole edasi, wahete wahel oma kaupa waadates, mis päikese paistel hiilgas.

„Waata, sääl seisab Malailane,“ ütles Mörfeldt häkitselt, „ma küsin, kui palju tema selle riista arwab maksawat.“

„Oho! see on ju minu heilane tuttav!“ hüüdis Dering, oma pilku Malailase poole heites. „Tema mõib seda muidugi seletada, ma ei ole temast osawauad lastjat näinud.“

„Seda parem,“ arwas Mörfeldt ja pööris Kali poole:

„Kui kalli arwad sa selle püueoda olemat?“

„Mina olen Sumbawa Rajah, Kali,“ kostis Malailane uhkesti.

„Auu sellele, kellele teda tarwis on anda,“ ütles ohwitser sõjamehe moodi kummardades.

„Kas ei mõiks Rajah nii hää olla ja selle püueoda õiget hinda ütelda.“

Kali heitis oma waate pöueoda pääle. „50 gulbnat,“ ütles tema külmalst.

„Siis ostfin mina halwasti!“ ütles Mörfeldt wihaga. „Kas ehk Rajah ei ekfi?“

Nüüd wöttis Malailane pöueoda ja waatas teda natuke aega järele. Häkitselt oli tema näo pääl rõõmu joon näha ja ta ütles ruttu: „See pöueoda on minu, mina ostfin teda juba mitu aastat.“

„Wäga kahju, kallis Rajah,“ wastas ohwitser, „aga tema on terwelt weerand tundi minu oma.“

Pöueoda oli minu käest warastud,“ ütles Rajah, „ja mina jätan ta omale. Härra ohwitser saab raha müüja käest tagasi.“

„Oho!“ hüüdis Mörfeldt. „Nagu näha on, ei möttele Sumbawlane selle pääle, et ta Batawias on. See, minu sõber, on tunnistaja, et ma selle sõjariista oma raha eest olen ostnud. Anna tema tšia, kui mitte, siis pruugin oma õigust.“

Rajah, keda Mörfeldti sõnad kõige wähematgi ei ehmatanud, waatles wiimse seltsimeest ja ta nägu läks rõõmsaks. Tema andis sõjariista selle omanikule kätte ja küsis, kui palju ta omast sõjariistast nõuab.

„1000 gulbnat,“ kostis ohwitser uhkelt.

Malailane mötles wähe ja ütles: „Mina wötan teda selle hinna eest.“

Mörfeldt oli täis imestust. Kali aga wöttis rahakoti wälja ja luges selle summa Mörfeldile kätte.

„See oli ainult nali,“ ütles ohwitser. Malailane nikutas pääd. Sedawiisi oli kaup walmis.

Kali waatles hiilgawate filmadega pöueoda.

„Kõnda oled ja nüüd jälle minu oma, minu isade sõjariist!“ ütles ta iseeneses. Kes oleks seda mõtelda wõinud, et minu wend, keda üks juhtumine tema sündimise saarelt ära ajas, nii kerge-meeleliselt sind ära wõis müüa. Kas ei ole ja minu oma kallim warandus ja rõõm?“

Mõlemad ohwitserid kuulasiwad neid sõnu suure imestusega päält. Leitenant Dering tahtis teada saada, mis saladus selle pöueodaga on.

„See sõjariist on mul mitme põlwe pärandus,“ ütles Kali. „Kahwas peab seesugust pöueoda pühaduseks. Teda ei tohi mitte iialgi ära müüa ehk kaotada; wastalisel korral läheb see perekond, kelle oma ta on, hukka. Minu wend, kes isamaa maha jättis, wöttis selle pöueoda enesega ühes.“

„Meil sündis õnnetus. Isa suri ja elusse jäiwad weel pääle minu ja selle wenna, ema ja õde. Minu tulin sellepäraast oma wenda taga otsima, et seda pöueoda tema käest saada oleks wõinud. Minu õnnetu wend müüs ta ära, nüüd ma leidfin teda jälle üles ja selle eest olgu Allah kiidetud.“

Mõlemad sõbrad kuulajiwad seda juttu osawõt-
misega päält. Nüüd sawwad nemad teada, mikspä-
rast Sumbawlane selle põueoda eest nii kallist hinda
maksis.

„Kas ehk wend see Malailane ei ole, keda
Rajah heile tiigri küünteist päästis?“ küsis Dering.

Kali nikutas kurbalt pääd. „Tema sai sell
ajal kütiks, kui tema Sumbawa würst oleks wõi-
nud olla,“ ütles tema.

„Mikspärašt ta oma saare maha jättis?“
küsis leitenant uudishimmulikult.

„See on kurb lugu,“ ütles Rajah päewa
paistel põueoda waadates. „Netto jättis igawesti
oma isamaa maha ja Sumbawa ei näe teda
enam. See sõjariist, mida Allah jälle mulle tagasi
andis, olgu sinul, wõõras mees, kingituseks. Sina
kaišesid mind rahwa hulga wiha eest, sellepärašt
toogu see põueoda sulle õnne.“

Imestades astus leitenant Dering tagasi.

„Ma ei wõi niisugust kallist kingitust wastu
wõtta,“ ütles tema, „kõige enam nüüd mitte, kus
ma teada olen saanud, et tema kadumine Rajah
majale õnnetust toob.“

„Oh wõõras mees, põueoda, mis truu sõbrale
on kingitud, toob õnnistust!“ hüüdis Kali: „Dase
ta sinu oma olla. Mõnikord wõib ta sinu päästjaks
saada.“

„Sumbawlane tungis niikaua ohwitseri pääle, et see kingituse wastu wöttis.

Dering ei saanud midagi wastata, kui juba Rajah rutuliste sanimudega eemale läks ja ohwitserisid imestama jättis.

3. Kalamehe tütar.

Balaw, läntmataw õhtu oli käes. Minult Batawia lähedal jõe kaldal puhus jahe tuule õhk, sell ajal, mil mujal lõunamaalik kuumus walitses. Selle jõe kaldal, mis meresse jooksis, seisis üks hurtsik, mille ees noor, umbes 18 aastane tütarlaps istus ja wõrku kudus. Hurtsik oli kalamehe Balongi omadus, aga tütarlaps Arwa — tema tütar. Tütarlaps waatas wahete wahel metsa poole — näha oli, nagu ootaks ta kedagit.

Wiimaks tuli metsast üks noormees wälja ja sammus ruttu Arwa poole. See oli ilus Malai-lane, üks sellest wõitmatast suguseltsist, kelle wastupanek ammust ajast tutaw on.

Arwa läks temale wastu.

„Kudas,“ hüüdis ta, „sina oled haawatud?“

„Minult üks kriimustus; sellepärast jää rahule,“ ütles noormees, oma kinni seotud käe pääle waadates. Tiiger haawas teda natuke!“

„Oh Netto! sinu hädaohtlik amet võib find hukka saata,“ ütles Arwa. „Saa parem kalameheks, nii kui minu isa, ja usu mind, meie elaks ilma waesufeta, sest ma olen kookuhoidlik ja armastan tööd teha.“

Koormees waatas waikfält oma ette maha.

„Minu sündimine keelab mind ära niisugust madalat ametit pidada,“ ütles tema. „Pääle selle loodan poole aastaga nii palju raha teenida, kui elamiseks tarwis läheb. Mina heitsin ihe Hollandi talupojale tiigri kütiks ja tema maksab mulle iga tapetud tiigri eest 100 guldnat.“

„Misugune hirmus amet,“ hüüdis Arwa. „Oh Netto, ma ei jõuua seda kava wälja kanna-tada. Gila oli mul üks hirmus päew, kui teadsin, „et sa niisuguses hädaohus olid. Mis sellest wiimaks wälja tuleb?“

„Ara kurwasta, mu laps,“ waigistas teda Malailane, „ma pean oma eluga õnne katsuma. Ma müüsin oma põueoda ära ja ostsin omale hää püsi. Tema abiga wõidan ma elajad ära ja lõõn waenlase tagasi, kes mulle wastu tuleb. Isa nõudis sinu eest 200 guldnat; mõne nädala pärast wõin ma talle 500 guldnat anda, ehk muidu ei näe sa mind ilmasgi.“

Arwa pühkis pisarad ära, mis tema suurtest, mustadest filmadest woolasiwad.

„See peab nii jääma,“ ütles Netto, „ma ei wõi teisiti. Täna tulin ma siia, et find jumalaga jätta. Siit kahe tunni teed, sügawas metsas, on minul oma hurtsik. Üteldakse, et säääl ümberkaudu kõige hirmsamad tiigid pesitawad. Ma mõistan ennast hoida, sest mõte, et sa minu omaks saad, teeb minu käewarre tugewaks, nõnda et ma ühtigi ei karda. Jumalaga Arwa! Kuu aja pärast näeme teine teist jälle — ehk mitte ilmaški!“

Kaua waatas Arwa oma peigmehele tagast järele. Ka siis kui see juba ammu metsa pimeduse sisse ära oli kadunud, seisis ta kui finni naelatud, ühe koha pääl.

Häkitselt ehmatas teda hurtsiku seest hääl. See oli tema isa, kes kalapüügilt tagasi oli tulnud.

„Arwa, oled sa ennast kaljuks muutnud?“ kerkis tema.

Balong oli wäikese kasuga mees; tema näo jooned ei tunnistanud temast ühtegi hääd. Täna näitas ta iseäranis rõõmus olewat, ehk tal kül, nagu seda tema kalakott näitas, hääd kalasaaki ei olnud.

„Noh Arwa,“ ütles tema, „kas õhtusööök walmis on?“

„Sööök on juba laua pääl, isa,“ ütles rutusti liginew tütarlaps.

„Ma tahan sinuga juttu ajada,“ ütles kalamees.

Arwa läks oma isa järel hurtsikusse, kus ta tema lähedale istus.

„Mul on sinu tarwis väga tähtjas uudis,“ ütles Balong natukese aja waikimise järele. „Sa tunned ju Siiami kaupmeest, Tubargi, kes enamasti minu käest kalu ostab?“

Tütarlaps waatas imestates isa pääle.

„Tema palus sinu kätt ja pakkus mulle 500 guldnat,“ *) rääkis Balong edasi.

„Tahad sa mind selle inetu, küüraka wanamehele ära müüa!“ hüüdis Arwa hirmuga.

„See ei tähenda midagi, mu laps,“ ütles kalamees.

„Ole tark ja sõnakuulelik, siis on sinul ja minul kasu. Mina saan 500 guldnat, aga sinul saab niisugune hää ja ilus elu, mida sa uneski ei ole näinud. Mõttele selle maja pääle, mille omanik see Siiamlane on!“

Arwa nikitas pääd.

„Sina andsid oma sõna Nettole, kui tema sulle 200 guldnat maksab,“ ütles tema.

„Arwa, jäta oma tühi tembutamine,“ ütles kalamees wihaselt, „mis on tiigri kütt? Kas ei wõi ta iga filmapilk oma ameti ohwriks langeda. Tema ei näita oma ametis mitte osaw olema, heila

*) Seal on wiisiks, et isad oma tütreid sellele müüwad, kes rohkem maksab.

oleks tiiger teda peaaegu lõhki kiskunud, kui teda üks Sumbawlane ei oleks ära päästnud. Jäta teda maha, Urwa, sest ka see on teadmata kas ta ka auusast perekonnast on."

„Mina usun, isa, et ta ehk koguni suurest sügust on“ ütles tütarlaps „kõik tema elamine annab selle arvamisele tunnistust. Võib olla, et teda ta isamaal teotadi ja ta selle maha jättis. Minu sõna on temale antud ja mina saan seda pidama.

Kalamehe nägu läks kurwaks.

„Meie maa seaduste järele ei tohi ja ennast selle asja sisse segada,“ ütles tema, „8 päewa pärast tuleb Siiamlane siia ja wiib su ühes ära, ja ma olen selle pääle julge, et kui sa rikas majaproua saad olema, siis ka Sumbawlaste ruttu ära unustad. Nüüd mine magama ja ära mulle Nettoft enam midagi räägi.“

Pisarad filmis läks Urwa toast wälja, ilma et tal meelde oleks tulnud, isale hääd ööd soowida. Nuttes laskis ta ennast, tuppa jõudes aseme pääle, et mitte kõigel ööl filmi kinni panna.

„Waene Netto,“ sosistas tema, „nüüd on kõik kadunud! Et mind ära teenida, hakkasid ja tiigri kütiks! Andku Allah, et ma parem otša saaks — aga kas ei wõi ma Nettoga ära põgeneda? Ehk ma küll isa maha pean jätma, kes minu wastu selle ajani

hää on olnud, aga ennem, kui selle wastumeelt mehele lähen, põgenen ära."

4. Tiigrifele tehtud hauas.

Sellest juhtumisest oli 8 päewa mööda läinud. Kalamees ei rääkinud Siiamlast mitte üht sõna ja Urwa mõtles, et isa oma ettevõtet muutnud on, ehk põlatud peigmees oma tahtmise järele on jätnud.

Ühel õhtul omas toas tööd tehes, kuulis tema, et keegi hurtsikusse sisse astus ja tema isaga rääkima hakkas. Mõlemad rääkisivad, nagu kuulda oli, ühe tähtsa asja pärast.

„See on vist Siiamlane, kes minule järele on tulnud!“ hüüdis tema ehmatuslega ja kuulas edasi.

„Olete teie tütarlapse pääle julge?“ küsis kofija kähiseva häälega.

„Tema on minu laps,“ kostis kalamees, „ja sellest on küll.“

„Mis õige, see õige,“ ütles Siiamlane. „Raha on mul kaugas ja meie võime sedamaid kaup ära teha. Teie tulete ühes minuga minu majasse, kus kõik valmis on ja teie tütar jääb sinna.“

Selgesti oli Urwa neid sõnu kuulnud. Peaaegu oleks ta minestusesse langenud, aga kartus oma saatuse eest, andis temale uut jõudu. Tema pidi nii

pea, kui wõimalik, ära põgenema, mis aga wõimata näitas olewat, sest siis pidi ta sellest toast läbi minema, kus mõlemad mehed kauplesiwad. Korraga langes ta pill afna pääle. „Mis oleks, kui ma afnast wälja lähen ja põgenen?“ mõtles tema iseeneses.

Eigemalt järele mõeldes nägi ta ära, et teisel wiisil pääsmist ei ole; akent lahti tehes waatas ta weel kord furwalt toas ringi — weel üks minut ja ta oli wäljas waba õhu käes.

Üks oli lahti ja sellepärast oli kõik selgesti wälja kuulda, mis sees räägiti.

„Mitte ilmaski ei ole ma armata wõinud, et Arwa teie tütar ei ole,“ kuulis ta Siiamlast rääkiwat. „Jutustage ometi, mil wiisil ta teie kätte on sattunud?“

„Teie peate tõotama, et teie mitte iialgi Arwale ei ilmuta,“ ütles kalamees.

„Arge sellepärast mures olge,“ ütles Siiamlane.

Üks kord, kui ma kalapüügilt kodu tulin, sain ma ühe lootliku kätte, mis ilma juhita laineid mööda ujus,“ jutustas kalamees. „Kui ma teda läbi waatasin, leidsin säält mõne roiguski alt ühe magaja tütarlapse. Tema kallid riided tunnistasid, et ta suurest soost oli. Mina wõtsin lapse enese juurde ja kaswatasin teda. Kalli kaelakee päält lugesin sõna „Arwa.“ Müüd teate teie saladust ja ma arwan, et hinnale weel 100 guldnat selle eest juurde lisate, et teada

saite, et teie tulewane abikaasa mitte kalamehe tütar ei ole, waid mõne Rajah oma."

„Sada guldnat ees ehk taga," mastas Siiamlane, „aga nüüd laske tütarlaps süia tulla, ma räägin temaga ja teadustan temale seda asja."

„Arwa, Arwa!" oli hurtsikust kuulda.

Tütarlaps lükkas tasafesti uksele riivi ette. Tema kuulis weel, kuidas mehed teda otsima hakkasid, siis jooksis ta ruttu metsa, et seda otsida, kes nüüd, pääle selle, kui ta kuulis, et kalamees tema isa ei ole, temale warjupaika wõis anda.

Pime öö oli kätte jõudnud. Arwa ei teadnud ka õigesti, kus Netto elukoht oli, sellepärast ei wõinud ta ka teda pimeduses kätte leida. Kui juba kalamehe hurtsik kaugel selja taga oli, hakkas ta tasmini käima. Kartus tikkus temale wägisi pääle. Kõwa mõirgamine, mis kaugelt kuulda oli, teadustas temale, et kõige hirmsam elajas, kuninga tiiger, metsas omale saaki waritseb. Waene tütarlaps tahtis pea-aegu oma mõistust kaotada.

„Oh," hüüdis tema, „missugune öö ja missugune hirmus ümberkaudne koht on."

Kartlikult toetas ta ennast ühe puu tüwe najale. „Kas ei wõtnud Netto tiigri küti ametit sellepärast enese pääle, et minu kätt saada," ütles tema ise-enehes, „ma ei tohi karta. Edasi, Arwa edasi!"

Ruttu läks ta wäikest metsa teeraakest mööda

edasi, teda waevalt aru saades. Amerika ja Euroopa paksud metsad ei ole sugugi Jaawa omadega ühesugused. Et kõige hirmsam kiskja elajas siin öö pimeduses hulgub, teeb Jaawa saare hirmsaks.

Arwa oli kuulnud, et tiigri kütid metsas sügawad hauad kaewawad, neid oksadega päält kinni ka-tawad ja okste pääle sööta panewad, et loomi sellega hauda meelitada, neid haudasid kartis ta kõige enam. Ta teadis ka seda, et niisuguseid haudasid nimelt tee lähedale kaewati ja sellepärast pidi ta ette watama ja teeraalt mitte ära minna tohtida.

Dma arwamise järele oli ta juba ligi tund aega käinud ja sellepärast mõtles tema, et Netto hurtsik mitte kaugel ei ole, kui häkitselt enese ees kaks hiil-gawat punkti nägi. Ta jäi seisma. Need hiilgawad punktid ei olnud muud midagi, kui tiigri filmad, mis liikumata tema poole oliwad pöördud.

Arwa, kes esimesest ehmatusest natuke toibus, taganes wähe tagasi, et puude taha ära pääseda.

Ta ei jõudnud weel paari sammu taganeda, kui maapind tema jalgade alt ära kadus ja tema sügawasse hauda kukkus. Ehmatus pani tal hinge kinni, aga ta tundis ometi, et ta enesele mingisugust wiga ei saanud.

„Allah, halasta minu pääle!“ palus tema.

Üsna oma ligidal kuulis Arwa tiigri urisemist ja mõtles, et ta elu päewad juba loetud on. Dütär-

laps kuulis veel natuke müdinat, siis veel kõwa, südant wärisema panemat mõirgamist! Sellepääle jäi kõik wait. Ta arwas veel enese ees hiilgawaid tiigri filmi nägemat ja tema kartus oli nii suur, et ta kobe minestusesse langes.

Kui ta minestusest ärkas, kuulis tema liginewaid hääli. Hommik oli waheajal kätte jõudnud ja päewawalgus tungis ka hauda, kus Urwa oli. Tütarlapse kõrwal, raskete oksjade all oli ka kirju nahaga tiiger näha, kes oma werejänuliste filmadega tütarlapse pääle wahtis. Missugune hirmus seisuford!

Sell ajal, kui tiiger Urwa pääle kargas, kuffus see hauda, aga tiiger, kes oma saaki kätte tahtis saada, sattus sinnasamasse ja jäi pääle sadamate oksste alla. Õnneks oli haud nii kitsas, et tema sees mingit suuremat liigutamist teha ei wõinud; nõnda ei saanud ka tiiger midagi ette wõtta. Sellegipärast wärises Urwa kui haawa leht, kui ta waade selle hirmsa elaja waatega kofku puutus.

Sel ajal tuliwad hääled ikka ligemale ja saiwad enam kuuldawamaks! Küüd wõis ka Urwa kuulda, mis räägiti. Need inimesed oliwad kaks üsna tundmata tiigri kütti, kes heila kaewatud hauda tuliwad waatama.

„Ta on tõesti lõksu läinud,“ ütles üks nendest, „ja meie mõlemad oleme 50 guldinat teeninud.“
„Aidake, aidake!“ palus Urwa.

Rütid hakkasivad kuulama.

„See oli tõesti inimese hääl,“ ütles üks.

„Õnnetu rikkus meie püügi ära,“ kostis teine, „meie maksame temale kätte, sellega, et teda süüa istuma jätame.“

Sell samal filmapilgul, oma saatusest aru saades, mõrgas tiiger kõigest jõust.

Rütid jäiwad jälle wait.

„Bot sulle pirakas,“ ütles üks, „näitab, nagu oleks kaks tükki hauda langenud.“

Teine kummardas maha ja ütles haua sisse waadates: „Tõepoolest ilus tütarlaps. Mül on temast kahju — anna nõör süüa!“

Sedamaid sai nõör alla lastud ja ühe minutiga oli Arma väljas.

Kui Arma juba ülewal oli, nägi ta kaks toorest inimest, kelledest teine temalt küsis:

„Kuda sa süüa hauda oled langenud?“

„Mina otsin tiigri kütti Nettot,“ kostis Arma.

Mõlemad waatasivad imestates üksteise pääle ja nende nägudel lehmis pilkaw naer.

„Muidugi teada, on otsitaw see sama Sumbawlane, kes meie töö ära rikub,“ ütles üks.

„Tema peab meie käes olema,“ kostis teine.

Sell filmapilgul hakkas tiiger hirmsasti mõirgama ja püüdis hauast välja saada. Rütid walmitasivad ennast tema tapmise tarwis.

Üks kumardas ennast haua pääle ja laskis tiigrile püsigiga. Kuul haamas ainult tiigrit; see hakkas mõirgama ja tahtis suure jõuga hauast wälja hüpata.

Sellepärast oli kõik kütide tähelepanek kiskja poole pöördud ja Arwa, kes oma päästjate kõnest aru saanud, et siin midagi hääd oodata ei olnud, tahtis selle ajaga ära põgeneda.

Wälgu kiirusel pistis ta teerada mööda jooksmas, ja enne, kui kütid tema põgenemist tähele panna saiwad, oli ta juba nendest kaunis kaugel. Seda nähes hakkas teine kütt teda taga ajama ja tütarlaps, kes seda nägi, andis jalgadele hirmuga weel enam jõudu juurde.

Kütt omalt poolt tegi niisama, nõnda et wahenende wahel vähemaks jäi.

„Seisa, ehk muidu lasen!“ hüüdis tagaajaja.

Seda ta ka tegi: pauk käis, ja kuul lendas tütarlapse pääst mööda. Arwa, kes püüsi paugust ehmatanud oli ja enam teest midagi tähele ei pannud, jookkis kõrwale, komistas aga ühe maha langenud puu üle ja kukkus maha.

Mõne minuti pärast seisis tagaajaja tema ees.

„Ära puudu minusse!“ hüüdis Arwa wihaga, ruttu üles tõustes ja riiete alt wäikest põueoda wäljavõttes, „ära puudu minusse, kui sul elu armas on!“

5. Ilmunud abi.

Kütt naeris esiteks jelle üle, sest ta ei olnud seda mõtelnud, et tütarlaps enese kaitsmiseks ka midagi ette võtab, aga ta sai jälle ruttu aru, et siin mitte nalja ei tehtud. Sellepärast tõstis ta jelle mõttega, et tütarlast ehmatada, püüsi üles. Ta ei saanud veel oma eesmärgile, kui ilma ootamata abi ilmus. Üks kütt astus põõsastikust välja: püüsi pauk oli teda sinna tulema sundinud.

„Netto! appi, appi!“ hüüendas Arwa, tulijat ära tundes.

Mõne hüppamisega oli Sumbawlane tütarlapse juures.

„Püüsi maha!“ müristas ta.

Pääletungija kuulas käsku, aga sellegipärast waatas ta kurjalt Netto pääle.

„Kes sulle luba andis, end minu kauba sisse segada,“ küüsis esimene.

Uhkelt waatas Netto küüsiija otsa ja ei kostnud midagi, waid pööris küüsiwalt tütarlapse poole.

Wiinne jutustas oma juhtumist otsast otsani ära ja kui ta oma jutustamist lõpetas ütles Netto: „Tule minu järele!“

Wõõras tiigri kütt, kes Sumbawlane uhkusest kui löödud oli, ei puudunud seda, wait karjus talle tagand järele: „Meie näeme veel teine teist, uhke wõõras!“

Pääle selle jookkis ta hana juurde tagasi, et ühes seltsimehega tügert maha lasta.

Selle aja sees wiis Netto Arwa oma hurtsikusse ja finnitas wäri-sejat tütarlast söögi ja joogiga. Siis pidasivad nad selle üle nõuu, mis neil nüüd teha jääb.

„Meie peame põgenema, Netto,“ ütles tütarlaps. „selle maa seadused panewad mind isa sõna kuulma.“

„Aga tema ei ole minu isa,“ ütles Sumbawlane.

„Kii palju, kui mina tean, ei tähenda see midagi, sest seda on wõimata tõeks teha,“ ütles Arwa, „põgeneme minu isamaale jääl wõime julgesti minu sugulaste kaitse all elada.“

„Mina jätsin oma isamaa igawesti maha,“ ütles Netto, „jääl teotadi mind, ja ma ei wõi sinna minna. Sina, Arwa, jääd siia, ma lasksin kaks tügert maha ja loodan järgmistel päewadel suure õnne pääle. Siis wiin kalamehele lubatud summa ja ma saan näha, kes mind takistada julgeb.“

Arwa tuletas neid kahte kütli meelde, kes, nagu nenäe sõnadeft näha oli, mitte hääd ei tähendanud.

„Mina põlgan neid,“ ütles Sumbawlane uhkelt; „oma isamaale aga ei pööra mina iialgi tagasi, ja sind, Arwa, palun ma, et sa teda mulle meelde ei tuletata, mis mind ilmaaegu kurwastab ja minu wanaid südame haawad lahti kujuk.“

See jutt jäi häkitfelt katki, hurtsikule lähenesiwad wõõrad; Arwa, kes neid nägi, kargas ehmatades tagasi.

„Nemad tulewad, nemad tulewad!“ hüüdis ta.

„Kes?“ küsis Netto uft finni pannes.

„Minu isa ja Siiamlane,“ ütles tütarlaps, „kaitse mind!“

„Ara kardad, minu kallike,“ ütles Netto uhkelt.

„Siin olen mina peremees, ja ma tahaksin näha saada, kes minule wasta julgeb panna.“

Selle aja sees tulivad ülemal nimetatud mehed ligemale. Wiimsed olivad päewa tõusu ajal tiigri kütti elu aset taga otsima läinud, sellepärast et nad teadsiwad, et Arwa nimelt siia põgenes.

Nad koputasiwad.

„Tehke lahti!“ kisendas Siiamlane. „Elad siin kütt Netto?“ karjus kalamees.

„Mis teie minult soowite?“ kuuldis hurtsiku seest.

„Meie otsime minu tütart Arwat,“ ütles Balong, „tema põgenes minu juurest ära ja peab siin olema!“

„Arwa on leitud laps ja finul ei ole tema üle midagi ütlemist,“ rääkis Netto, „minge edasi, siia ei lasta teid sisse.“

„Koh seda tahan ma näha saada,“ ütles kalamees ja tahtis uft lahti murda.

„Ara siit! ütlen ma, kui teil elu kallid on!“ hüüdis Sumbawlane ja pani oma pika püksi raua august wälja.

„Tagasi, Balong!“ karjus Siiamlane, ruttu tul-
dud teed mööda tagasi minema hakates. „See hull
inimene tahab meid ära tappa.“

„Nende sõnade järele hakkas Siiamlane ruttu
tulnud teed mööda tagasi minema; tema järele läks
ka kalamees, kes politsei saatusel tagast mõtles tulla.

Egidal padrikus pidasivad nad nõuu, mis tarwis
teha on; wiimaks tegivad nad otsuse, Batawiasse
minna ja säält politsei appi kutsuda. Sedawiisi tah-
tis ta oma wastupanijat tüdart sõna kuulma panna.

Mõlemad läksivad ruttu edasi. Nad ei saanud
poolt tundi aega minna, kui need laks kütiti, kes
tiigri jahilt kodu tulivad, nendele wastu juhtusivad.

Pääle teretamise hakkasivad nad oma juhtumisi
jutustama.

„Mis tarwis teie weel Batawiasse hakkate mi-
nema?“ ütlesivad kütid. „Netto ei sa neljale wastasele
wastu panna julgema. Pöörge ümber ja ühendage
endid meiega; teie saate tütarlapse, aga meie —
Sumbawase, keda meie kõigest südamest wihkame.“

„Pidage meeles, sõbrad, et meil sõjariistu ei
ole!“ ütles Balong.

„Urge kartke midagi, meie saame teda wägaks
tegema,“ ütles üks kütt.

*

*

*

„Need hullud rikkusivad minu sõjariista ära,“

ütles Netto, „aga ma wannun Allah nime juures, et nad wägivalda ei julge tarwitada.“

Sumbawlane oli halwas waimu seisukorras.

„Kas sa mitte haawatud ei ole, Netto?“ küsis Arwa.

Arwa salgawlikult nikutas Sumbawlane wastufeks pääga.

„Saatus käib minu kannul,“ ütles tema, „ma müüsin oma sugukonna põueoda ära ja ostsin püssi.“

Püßs on ka ära rikunud ja sellega olen tublisti trahwitud.“

„Seda tegid sa minu pärast, Netto, ma tean seda!“ ütles Arwa, ja tema ilus nägu kahwatas ära.

„Mina mõistan oma saatusele wastu minna,“ ütles Netto kindlaste. „Ehk küll üteldakse, et põueoda kaotamisega õnn kaob ja siis jälle tagasi tuleb, kui ta leitud ja hää teo eest sõbrale kingitud on; siiski tahan mina selle ütelse wastu käia. Kõik ei ole kadunud, ruttu jõuab õõ kätte, ja meie, Arwa, põgeneme ära.“

Ka sissipiirajate nõuu oli: õõ tulekut oodata, et siis wägivaltselt hurtsiku sisse tungida; nad teadsiwad, et Netto ilma püssi abita on ja ainult põueodaga ennast kaitsema wõib.

Wastumeelne waius walitjes ümberkaudu, aga õõ tulekuga hakkasiwad metsloomnd oma harilikust

röövimisest märku andma; metsas hakkasivad ifka enam ja enam mõirgamised ja hulumisid kuuliduma.

Netto teadis, et waenlased ainult uft wahtisidwad, sellepärast hakkas tema ühest majakese nurgast uut käiku kaewama. Niipea, kui õhtu kätte jõudis, läksidwad nad mõlemad majakesest wälja; Netto wõttis Arwa käest finni ja wiis ta pöösastiku, kus nad ruttu kadusidwad.

Mõni minut, pääle põgenemise, hakkasidwad ümberpiirajad uft murdma, aga see ei annud järele.

„Heitke alla!“ karjusidwad nad.

Wastust ei tulnud. Sellepääle hakkasidwad nad uft lahti murdma; wiimaks saidwad nad ometi ukse lahti.

„Heida alla, Sumbawlane!“ karjusidwad sisse-tungijad.

Kõik oli waike, kui hauas.

Nad paniwad ühes mõetud tõrwalondi põlema ja nägidwad, et tuba tühi oli. Arwa ja Sumbawlane olidwad põgenenud.

Wõimata on nende kahe kütiti, kui ka Balongi ja Siiamlase wiha kirjeldada.

Põgenejate tagaotsimisest ei wõinud jut tugiolla, tõest seesuguse pimedada õõga oli metsas wäga kardetaw,

Kütid läksidwad oma kodu, aga kalamees ja Siiamlane jäidwad Netto korterisse selle mõttega õõseks, et hommiku wara Batawiasse minna.

6. Wangis.

Batawias läks märs lahti. Sumbawlasjed hakkaswad märsjama ja kolm Hollandi sõjalaewa oliwad walmis nende pääle minema, et neid waigistada.

Laewad tõmbaswad suuretüki paukude mürina all ankrud üles ja purjetasid hää tuulega hommiku poole. Kolme päewa pärast oliwad nad esiteks Bali mäed ja selle järele ka Sumbawa mäed näha. Ruttu jõudsiwad laewad sadamasse ja soldatid läksiwad oma suuretükide abil kaldale, kus nad ka laagrisse jäiwad. Märsu keskpaik oli jääl lähedal, kus üks küla oli, mida Sumbawlasjed kindlaks oliwad teinud. See küla kaitstes mägestiku minekut, kus, nagu näha oli, mitte ühte külakest ei olnud, mis märsu mõtetega mitte täidetud ei olnud.

Pääle selle, kui polk päew aega puhanud oli, hakkas tema küla pole marsjama. Tee käimine oli raske, igal pool oliwad puu raieistikud ees. Waenlast ei olnud weel näha. Hollandlasjed oliwad Malaiaste sõjapidamisega hästi tuttawad, sest nad teadsiwad, et nad siin ligikorras peidus oliwad ja pa-
rajad aega ootasiwad, mill pääle langeda.

Waewalt sai polk, mis kolmes jaus oli, küla lähedale, kui häkitselt sõja karjumine kuulda oli. Sumbawlasjed tuliwad tuhandate kaupa oma warjupaigast wälja ja karjusiwad Hollandlaste pääle tormates! „Allah on suur, uskmatad maha!“

Büssi kuulid suretasivad sadandeid, aga siiski ei pannud nad Hollandlasi taganema. Rõige rohkem kannatas esimene Hollandi wäejagu, mis kapten Deringi komandu all seisis. Esimese Sumbawlaste päälangemise ajal olivad nad teistest ära lahutatud ja wäikestesse salgafestesse laiali pillatud, kes ennast waprasti kaitsewad.

Rapten, kes kõiki salgafesi ühendada soowis, tahtis enesele metslaste salgast teed läbi rajuda, aga langes wiimaks haawatult maha.

Üks kõrge kasmuga Sumbawlane tõmbas teda selga ja kandis lähemasse metsa, et teda jälle tappa ja ära rööwida. Malailane tahtis juba põueoda wälja wõtta, kui tema häkitselt midagi filmas, mis teda ette wõttes tagasi tõrjus. Siis sidus ta ohwiteri nii osawasti kinni, et see ühtigi ligutust teha ei wõinud, ja läks ise lahingu platsile. Siin ei olnud Hollandlastel õnne. Suur hulk soldatit olivad furnud, keda nende seltsimehed kofku korjasivad ja laagrisse wiisivad sest sinna ei tohtinud Sumbawlastel järele tulla.

Dering lamas mõistufeta maas. Kui ta juba mõistma hakkas, sai ta aru, et wangi oli langenud. Teda pandi õlgede pääle ja seoti hoolikalt ta haawad kinni. Rõige rohkem imestab teda see, et tema kõrwale see põueoda pandi, mida temale üks tundmata Sumbawlane kinninud oli. Wist nägiwad wõit-

jad seda pöueoda teda kinni sidudes ja käisivad sellepärast temaga inimlikult ümber. Ta langes mõtetesse ja ei kuulnud sammusi, mis tema poole tulivad ja ei näinud ka seda, et üks lahti läks ja üks ilus, noor Malai naesterahvas sisse astus. See vaatas natukesel aega suure osavõtmisega noore ohvitseri pääle, siis küsis ta selges Hollandi keeles Deringi terwise järele.

Ta pani kornikesel, mis tal käes, maha ja võttis jäält mitmesuguseid jõökisi wälja, nende seas ka ühe pudeli palmi weini.

„Joo, härra,“ ütles ta, „ma ise walmistasin selle joogi.“

„Kes sa oled?“ küsis kapten.

„Mind kutsutakse Wandiks.“

„Tunned sa mind?“

Tütarlaps nikutas pääd.

„Kelle läbi?“

„Kali läbi.“

Nüüd teadis Dering täiesti.

„Mind päästis siis see pöueoda,“ ütles tema.

„See on õige,“ ütles tütarlaps selle riista pääle kartliku pilku heites. „Kali on Wandi wend. Tema jutustas mulle, kuidas ta otsitawa pöueoda leidis ja sinule, oma päästjale kinkis.“

„Mis saladus selles sõjariistas on,“ küsis Dering.

„See pöueoda on meie perekonnale palju õn-

netust toonud," ütles Wandi, „aga ma palun härrat, minu käest midagi enam pärida, wend saab minu pääle wäga wihaseks.“

„Kus Kali on?“ küsis ohwitser uudishimulikult.

„Waata, ta tuleb siia,“ ütles Wandi ukse poole näidates, kuhu tema wend kohe ilmus.

Kali oli kuri, aga tema waatas wõidurõõmul ohwitseri pääle.

Kui ta wangi teretanud oli, andis ta üle märku, et see ära pidi minema. Wandi kuulas käsku — ja mehed jäiwad kahekesi.

„Sinu seltsilised on löödud,“ ütles Kali liihikese waheaja järele, „Sumbawlased on wabad!“

„Ära enneaegu rõõmusta,“ ütles Dering, „ehk küll Hollandlased seekord löödud jäiwad, aga sellegipärast mõistawad nemad ka mõita. Wõib olla, et nad mõne nädali pärast tagasi tulewad ja siis saad sa nende wahwust näha, Kui sa, Rajah, minu nõuu kuulda wõtad, siis püüa nüüd rahu teha.“

Kurwalt waatas Kali enese ette maha.

„Sinu sõnad on hääd,“ ütles tema järele mõteldes, „aga ma tulin sellepärast, et find minu tingimistega, sinu seltsimeeste juurde saata.“

Seda ei olnud Dering oodanud.

„Misfugused sinu tingimised on,“ küsis ta.

„Sa saad neid kuulda,“ ütles Kali, „aga

enne kinnita ennast sellega, mis minu öde sulle toonud on.“

Dering tegi Kali nõuu järele ja selle aja sees, kui ta sõi, käis päälit tuba mööda edasi tagasi.

„Mina olen valmis sind kuulma,“ ütles kapten, kui ta sõnud oli.

Kali läks nüüd haawatud ohvitseri juurde. Tema auus nägu oli täis imestust.

„Üks sõna,“ ütles tema, „mida ma armastan on wabadus. Mis maksab siis rikas ja mureta elu, kui wabadus puudub? Kõrge Sumbawa mägede pääl wandusin mina Allah abiga oma isamaad Hollandi ikke alt päästa. Ütle, wõdras mees, kas minu mõtted waled on?“

„Ei,“ ütles kapten, „need on igaihe isamaa armastaja sõnad. Mina oleks niisama mõtelnud ja ei oleks enne rahule jäänud, kui minu isamaa waba oleks olnud.“

„Ma ei ole siius ennast petnud,“ kostis Rajah.

„Ütle mulle, mis Hollandlased siit otsiwad? Kas nende maa nii waene on, et nad wõdrast rahwast rööwima peawad?“

Wang laskis paa norgu. Nüüd tundis ta selle etteheitmise sügawust.

„Kääfigu nüüd minu wend!“ ütles Kali wastust oodates. „Rajal on omast kohast õigus,“ ütles kapten, „aga teine eesmärk on meel ees, see on, ini-

meste ühendus. Hollandlastel on nende saarte kohta suur tähendus. Nemad hävitasiwad häbitama rööwimise, niisama kui merel, nii ka maal, ära; nad häwitawad rumalad kombed ära ja muretsewad selle eest, et kohalised kaubad ja wiljad müübid saaks, selle asemele saate teie hääd rahalist sissetulekut. Nemad külwawad siin igal pool haridust.

Kali oli nendest sõnadest otse kui uimastatud, aga ta ütles warsti: „Miks pärast Hollandlased mitte Batavia walitsusega rahul ei ole, ja miks pärast nad kõiki juure mere saarte elanikka orjades tahawad teha?“

„Kui mitte Hollandlased jeda teinud ei oleks, siis oleks jeda Inglise teinud,“ ütles kapten.

„Siis tahawad Europlased üksteisest rööwimises üle käija,“ ütles päälis, „aga jätame jeda ja läheme oma tingimiste juurde tagasi. Sumbawa on prii ja meie mõtleme teda eneste päralt jätta.“

„Aga Hollandlased on weel siin maal,“ ütles Dering.

„Nemad on löödud.“

„Nende laewad on weel kaldal,“ ütles kapten wahele.

„Aga kas nad ka oma laewadega Sumbawa mägesid mööda sõita wõiwad?“ küsis Kali. „Kas jää üllemel warstet ja waba Allah õhku ei ole? Aga kuulgu mu wend sõnu, mis ma räägin. Mingu ta Hollandlaste juurde ja ütelgu neile: Sumbawalased

lasewad oma waenlased wabalt ära minna, kui nemad mitte iialgi saare pääle ei lange. Minu wend wõib minna. Kui Hollandlased minu sõna kuulda wõtawad, on tema prii, aga kui mitte siis peab ta minuu wande järele, mis ma rahwale wandusin, iga ühte wangi ära tappa, surema."

See hädaohtlik toimetus tegi Deringi wäga rahutumaks. Tema waitis ja waatas kurwalt kaugele.

"Mis minu wend mõtleb?" küsis Kali wiimaks.

"Mina ei wõi seda toimetust täita," ütles wang.

"Siis pead sa surema," ütles päälif kurjalt, "mind sunnib minu wanne. Mõtle selle üle järele. Kolme tunni pärast tulen ma tagasi. Teised wangiid tapsime meie juba ära ja minu inimesed nõuawad ka sinu surma. Wanne maksab rohkem, kui põueoda, mis ainult sõpruse ja tänu tarwis on. Mõteldugu minu wend järele, ta elu on tema enese käes."

Nende sõnadega läks Kali ära, et Deringile aega anda, oma seisukorra üle järele mõelda.

7. Wandi.

Wang ei jäänud kauaks üksi; warsti tuli Wandi sõõginõude järele. Tema sai kohe ohwitseri seisukorrast aru.

„Kas minu wend sinu wastu kuri oli?“ küsis ta ofawõtlikult.

Dering jutustas temale Kati nõudmist. Wandi kuulis seda suure tähelepanemisega ja ütles: „Kati on kõwa, aga temal on hää süda. Temale ei saa uni pääle tulla, kui ta Sumbawlaste hää käekäigu üle mõtleb. Tema oli ka oma wenna wastu kuri, ka minu pääle oli ta wihane; aga kui ma talle ütlesin, et ma ennast kõikipidi oma isamaa päästmiseks ohwerdan, armastas ta mind jälle. Mikspärast sina wõõras mees, tema tahtmise järele ei tee?“

„Mina ei wõi seda teha, hää Wandi,“ ütles wang, „minu seisuford ja minu auu keelawad seda.“

„Kas nad sind ka põgeneda keelawad?“ küsis Wandi.

„Ei,“ kostis Dering, „niikaua kui ma weel oma auusõna annud ei ole, wõin ma seda teha.“

Wandi lastis pää norgu, järele mõteldes, kuidas wõõrast põgenema awitada.

„Kas sa mitte meie juurde jääda ei wõiks?“ küsis ta. „Mägedes on nii hää ja ilus ja metsad on täis magusat lõhna. Sumbawa on rikas. Meie mäed on metalli ja meie puud kõiksugu wilja täis.“

„Sinu wend mõistis mind surma,“ ütles kapten, „tema ütles mulle, — iga wang peab surmatud saama.“

„Õnnetuseks on see õige,“ ütles Wandi, „ometigi on üks abinõuu, sind päästa. Kui sa Sumbawlasteks tahad ja . . .“ ta punastas ära ja ei rääkinud enam edasi.

Dering, kes tütarlapse mõttest oli aru saanud, ütles: „Mina ei wõi, minu ust keelab mind seda tegemast.“

„Kas sa ei wõi Muhameedlaseks saada?“ küsis Wandi fartslikult.

„See on wõimata,“ ütles Dering kirmalt.

„Wandi on õnnetu,“ ütles tütarlaps natukesel wahetaja järele, „sellepärast, et ta ühtegi teed sinu päästmiseks ei leia.“

„Kali ei julge kedagi ära tappa,“ ütles Dering.

„Tema wandus, kõik Hollandi wangid ära tappa,“ ütles Wandi, „ja tema täidab oma wannet.“

„Siis püüan mina põgeneda,“ ütles Dering, „minu haawad on ferged ja nemad ei feela mind mere äärde minemast.“

Wandi nifutas pääd.

„Siit, kuni kaldani, on tuhanded minu isamaalased,“ ütles ta, „kui sa põgeneda tahad, pead sa mägestikku minema. Wandi näitab sulle teed.“

Nende sõnadega läks tütarlaps ära, sest ta fuulis liginewaid sammusi. See oli Kali, kes warsti sisse tuli.

„Dled sa juba järele mõtelnud?“ küsis tema.

„Mina jään oma sõna juurde,“ kostis Dering.

„Kui nii on, siis anna minu põueoda mulle tagasi,“ ütles Rajah, „ja meie sõpruse side on katki.“

Dering andis talle sõjariista kätte.

„Tähelepanemisewäärt inimesed,“ mõtles ta, „esiti kingiwad nemad, aga pärast nõuawad nad seda tagasi.“

Kali kes sellest aru oli saanud, ütles selle pääle: „See põueoda on pärast sinu surma minu oma. Ma ei wõi find niikaua, kui see sõpruse pant sinu käes on, ära tappa. Müüd wõib Kali oma wannet täita. Kui fuu Sumbawa mägede pääl on, fured sina. Walmista ennast ette.“

Ilmaasjata püüdis Dering Rajah tähelepanemist rahwaste wahelise sääduse pääle pöördä. Kali jättis ohwitseri üksi, üteldes, et ta teistti ei wõi olla. Paljud tema poolehoidjad olivad kängesti Deringi wabaduse üle ärritatud, sellepärast katsus ka Rajah wõimalikka abinõusid pruukida. Kui nüüd saar Hollandlastest wabaks ei saanud, siis ei oleks ka Kalil iialgi wõimalik olnud Deringit päästa. Deringil ei olnud pääle põgenemise lootuse ühtegi muud lootust oma elu päästmiseks, sellepärast lootis ta ainult Wandi pääle.

Ruttu jõudis õhtu kätte ja ilm läks pimedaks. Wangile tuli meelde, et ta kuu tõusmise ajal surema peab. Üks Sumbawlane pidi tema juurde tulema ja temale põuedodaga südamesse pistma.

Et ta ennast kuidagi wiisi kaitseda ei saaks, wõttis Rajah temalt ka selle sõjariista ära.

Suure põnewusega ootas Dering Wandi tulekut. Ta mõtles kartuseta selle üle, kuidas teda ka wangimajas walwataks ja sellega põgenemist takistataks. Ta tahtis juba ise põgenemist ette wõtta, kui ta enese ees ettemaatlikult sissetulijat Wandit nägi.

„Ma ei wõinud ennemalt tulla,“ sõjistas Wandi, „sest sind walwati kängesti, aga nüüd on tee lahti; astu minu järele!“

Dues oli pilkane pimedus, aga selle pääle waatamata, oli tütarlaps väga ettemaatlik. Minult siis, kui nad suurde metsa tulivad, wõis tütarlaps wabamalt hinge tõmmata.

„Allah olgu kiidetud,“ sõjistas ta Deringile, „sina oled päästetud!“

Nad läksiwad mõlemad ruttu läbi suure metsa Wandi näitas teed, sellepärast et kapten seda ei teadnud. Wiimaks saiwad nad lageda pääle, mis ühe kingu otjas oli. Dering nägi nüüd all orus suurt hulka tulefid.

„Mis see tähendab?“ küsis ta oma saatjalt.

„See on Hollandi laager,“ kostis Wandi.

„Kas meie sinna ei võiks saada?“ küsis ohvitser.

„Kõik teed, mis laagrisse lähewad, on minu isamaa lastega täidetud, meie peame teisele poole kaldale minema.“

Dering kõndis tahtmata oma saatja järel; ta oleks häämeelega oma laagrisse läinud, aga ta ei tahtnud sellega tütarlast furwastada. Tee läks ifka kõrgemale mäe pääle.

Wiimaks nägiwad põgenejad ennast kaljudest ümberpiiratud olema ja mõlemad wõtšiwad sambla pääl puhkamiseks aset, et pikast käimisest puhata.

Rätte jõudew hommik äratas magajaid ülesse. Nende ees laotas ennast kena looduse pilt laiali. Üle mäe kinkude ja metsa latwade wõis silm kaugelt okeani näha, kus säääl ja tääl walged punktid hülgasiwad. Need oliwad laewa purjed, kes, nagu tähed taewa laotuses, mere pääl laiali pillatud oliwad.

Deringile näitas, nagu näeks ta neid laewu, kes teda ja tema seltsimehi mõne päewa eest jüa oliwad toonud.

Nüüd oli ta nendest kaugel ja ta oleks häämeelega säääl olnud, et eestulewas lahingis seda häbistawat tagasi löömist enesest ära peseda.

Nendest unistamistest äratas teda Wandi.

„Meie peame teele minema,“ ütles tema, „tee, mis sinna kaldale lähleb, ei ole mitte lähedal ja meie oleme nüüka, kui teda kätte saame, hädaohus.“

„Mina ei taha sinu häädušele liiga teha,“ ütles Dering, „mine oma wenna külasše tagasi.“

„Ma ei tohi enam tagasi minna,“ ütles Wandi, furwalt kapteni pääle waadates, „šest Kali saab mind, kui isamaa äraandjat, surmama.“

Dering tundis Malailaste wiha. Tema teadis, kui

kergesti see suguaru oma käe põneoda külge paneb ja enes-
tele ega oma sugulastele armu ei anna. Ta ei wõinud
sellepärast Wandit enesest ära l ufata, waid w ottis teda ühes,
ehk see küll temal raske näitas olewat.

„See on tõsi, waene laps,“ ütles tema, „sinu  jamaa
tee on fulle minu pärast finni. Sinu wend näitab hirmus
inimene olewat.“

„Oh ei, w odras mees,“ ütles Wandi.

„Kas ta ka mitte sinu wenda ära ei ajanud?“

„Netto läks wabatahtlikult ära,“ ütles t itarlaps.

„Tema ei mõtelnud mitte nii, kui Kali, kes oma saart wa-
bastada tahtis, tema soowis Hollandlastega rahu teha. Kui
rikas sugulane, felle ainus laps merde ära uppus, furi, pi-
diwad minu wennad kõik waranduse omale jaama: Kali
tahtis kõik seda warandust  ojariistade ostmiseks tarwitada,
aga Netto ei leppinud Kaliga ühte. Kui wanem wend
mitte  iksi oma pärandust selle terwis ära ei fulutanud,
waid ka oma wenna osa, siis w ottis Netto oma esiwanemate
põneoda ja jättis Sumbawa jumalaga. Üksford sai Kali
temaga Jawa saarel kokku, ka j aal ei jaanud nad eneste
wahel rahu teha. Mina otsin n uud wenna üles ja elan
nagu temagi, oma kodumaast kaugel.“

Dering oli selle teaduse  ile wäga liigutatud.

„Mina olen sinu  ober ja kaitsja,“ ütles tema, „ja
aitan fulle sinu wenda Nettot üles otsida.“ Sellep aale
l akswad mõlemad teele. Mäed sawad ifka wähem ja w a-
hem k aidawaks, kuni nad wiimaks nende latwade päale
jõudsiwad ja siis j aalt saare põhja poole maha mi-
nema hakkasiwad, kust nad jälle metsa tagasi l akswad. Flu-
sad palmide ladwad puutuwiwad üksteisega kokku ja tegiwad
sedawiisi ühe warjuandja jalutustee.  gal pool oli mitme-
suguseid ilusaid wiljakandjaid puid näha, ja kõik l ohnas nii

armfasti, et ka Dering pidi tunnistama, et Sumbawa tõesti üks ilus maakoht on, selle eest keegi mitte vähem, kui Kali ei oleks elustatud saanud. Malailaste vägimees mõitis ikka enam ja enam tema südant.

8. Dotamata kokkujuhimine.

Teisel päeval said põgenejad mere äärde. Saladuslik vaiksus valitses kauge maa pääl. Kaljud ja liigi kasvate puude ladwad paistisid kui peegli päält mere wees vastu, millest waikne wesi ilma otjata sügaw näitas olemat.

Dering ja Wandi läksid kallast mööda, kaugele mere pääle waadates, kas ehk mõnda laewa ei näeks, edasi, forraga said nad ühte orgu, mis mere äärde läks, sest siin oli üks jõeke oma mägedest kogutud wärste weega.

Nemad jäiwad kui sambad seisma, kui nad kõrgete puude all üht lihtjat majakest nägid. Tema lähedal oli poolest saadik kaldale tõmmatud lootsik, mis tunnistas, et selle majakese peremees kalamees oli. Kui nad majakest aga lähemalt waatasid siis nägid nad üht naesterahvast, kes pingi pääl istus ja wõrku kudus. Kui nad lähemale said, tõstis noor naesterahwas filmad üles, mispääle tema huultelt kerge ehmatuse hüüe kuuldawale tuli ja ta ruttu majakesesse kadus, millest warsti üks noorepäraline mees wälja tuli.

„Kes teie olete?“ küsis ta külmalt.

„Unnetumad põgenejad,“ kostis Dering.

Riipea kui Wandi selle mehe pääle oli waadanud kirjatas tema: „Netto, minu wend!“

Kalamees ehmatas. „Kas sina mitte Wandi ei ole!“ küsis ta külmalt. „Saatis Kali sind otjima, et teada saada, kus ma elan?“

„Sina teed mulle ülekohut,“ ütles tütarlaps, „mina ise põgenesin isamajast ära!“

„Et ennast Hollandlase kätte anda,“ pilkas Netto.

„See tütarlaps päästis mind surmast ja näitas mulle kaldale teed,“ ütles kapten wähele, „ja mina lubasin tänuks teda Netto juurde wiia.“

Netto nägu läks sõbralikumaks, tema andis weel kätt ja wiis majakesesse, et teda jääl oma noore naese Arwaga tutwustada. Dering aga, kes wälja jäi, waatas majakese wälimist olekut, mis romaanelik oli. Ainult jõe kohin segas selle üksikuse waikust ja tema sai tunda, et elul, mis ilma käreft kangel, ka omad hääd küljed on. Temal tuli mõttesse siia elama asuda. Teisel filmapilgul tuli temale meelde, et iludus ruttu mööda läheb ja hiljem ka oma mured ilmuvad.

Sell ajal kui Dering sedawiisi mõtles, tuli Netto mõlemate naesterahwastega wälja, ja läks tema juure, et teda Arwa, oma naesega, tutwustada.

Kaptenile tuli meelde, et ta wiimast sagedasti Batawias oli näinud ja Netto pidi tema palwe pääle jutustama, mill wiisil ta Arwat siia sai tuua.

Netto ei olnud ka wähe imestatud, kui ta oma põueoda saatust kuulis; ta jäi rahule, kui ta teadis, et sõjariist jälle tema perekonna walitsuse all on.

„Oma õnnetust Jaawa saarel, loen mina põueoda süüks, mis mina püüsi wastu ära wähetasin,“ ütles tema. „Nüüd tean mina mikspärast mind wiimisel ajal kui weeti, et ma isamaale tagasi pean tulema. Põueoda sai jälle sinna, kuhu tall tarwis saada oli ja ma olen nüüd süüist waba.“

Netto lubas kapteni oma lootisuga ära wiia, kui põhja pool mõnda laewa näeb. Dering läks igapäew kaljude pääle waatama kas ehk mõnda laewa näeks.

Ühel hommikul, kui tema kalju pääl seisis ja mere poole waatas, kuulis tema saare päält käre, mis iffa ligemale tuli. Tema jooksis ruttu majakese juurde, et sellest Nettole teadustada. Netto käs kis meid kõiki metsa minna ja jääl oodata.

Warsti nähti Sumbawlast, kes ühte haawatud kandsiwad. Kui nad majakest nägiwad, lastsiwad nad sinna poole kanda.

Netto, kes omaft korterist mitte kaugel ei olnud, läks tobe sinna. Tema läks majakesesse ja warsti kuuldus rõõmulik hõiskamine: „Elagu Netto!“

Haawatud tõusis natukene istufile ja waatas ümber.

„Kus Netto on?“ küsis ta nõrga häälega.

„Tema on siin,“ hõiskasivad Sumbawlased.

See oli haawatud Kali, keda majakesesse kanti. Tema kustunud waade tundis ka Netto ära.

„Miskpäraft ja Sumbawasje tagasi tulid?“ küsis tema.

„Jamaa igatsus waewas mind.“

Kaeratus oli haige murelikult näolt näha ja ta andis wennale kätt ja ütles: „Allah olgu kiidetud! Tema andis Sumbawale uue Rajah. Tee Hollandlastega rahu, Netto. Sumbawa üksi ei jõua wõidelda. Wõib olla, et kõikide saarte wastuhakkamine mõjub, aga mina ei saa seda päewa nägema. Allah teab, et ma Sumbawale hääd soowin! Netto, anna andeks, mina tegin sulle ülekohut!“

Temal hakkasivad krambid käima ja weel üks kord sügawasti hinge tõmmates jättis ta maailma igawesti jumalaga. Tema surma nähes hakkasivad Sumbawlased kõwasti karjuma, mis matuse lauluga lõppes.

Netto oli kõwasti ehmatanud. Tema waatas kõik aeg oma wenna kahwatanud näo pääle, millest allahheitmata meel wälja paistis; ta ei pannud tähele, et kapten sisse oli tulnud ja tema kõrwal seisis. Sumbawlaste wihased hüüded äratasid teda mõttetesti, ja nüüd nägi ta oma isamaalaste wiha alust: see oli Hollandi ohwitser.

Mõned Sumbawlased tahtsivad juba oma põueodasi wälja wõtta ja siinsamas oma surnud Rajale ohwrid tuua, kui Netto kapteni eest seisus ja teda kaitfes.

9. Lõpp.

„Mitte kohalt liikuda, minu sõbrad,“ hüüdis Netto. „Mina ei luba siin wägiwalda pruufida! See inimene seisab minu iseäralise kaitse all. Teie ise kuulsite minu wenna

viimist soowi! Tema soovis, et meie Hollandlastega rahu teeks; see wang on meie wahemees. Mina olen sääduse järele oma wenna järeltulija ja teie peate minu sõna kuulma.“

„Slagu Netto, meie uus Rajah!“ hüüdsiwad Sumbaw-lased.

„Sina, Mafo,“ ütles Rajah ühe wana Sumbawlaselale „jutusta mulle, kuidas meie asjad seisawad.“

See kõhatas ja ütles:

„Pääle selle, kui meie leidsime, et Hollandlane põgenenud oli, tahtsime meie Hollandi laagrit tormiga ära wõita. Meie langešime Hollandlaste pääle ja ajasime nemad laewade juure. Sedamaid hakkasiwad nemad meie pääle suuretükfidega lastma ja kuulid tuliwad kui rahe meie pääle. Nüüd tuliwad Hollandlased tagasi ja meie pidime uuesti wõitlema. Seekord saime löödud, ehk küll Kali tiigri kombel wõitles.“

Nüüd pööris Netto ennašt Deringi poole.

„Soowib minu sõber Hollandlaste ja meie wahel rahu tegemises wahemees olla?“ küsis tema.

Rapten oli sellega rahul.

„Minu wend on nii hää ja ütleb oma feltšimeestele, et Kali — nende waenlane — surunud on,“ ütles Rajah edasi, „ja et Netto mitte oma wenna elukombega rahul ei olnud.“

„Ma mõistan feda,“ ütles Dering, „ja arwan, et ma rahu, teile kašuliste tingimistega teen.“

Netto tähendas mõne oma meestest temale saatjaks ja nad läksiwad teele.

Nüüd tutwustas Rajah alamaid oma noore abikaasaga, feda need röömuhöiskamisega termitasiwad. Arwa läks niisuguse röömu pärast punafeks ja ta imestas weel rohkem kui wana Mafo tema juurde läks ja röömsa häälega ütles:

„Sind olen ma enne näinud. Kust sa selle fee oled saanud, mis sa kaelas kannad?“

Arwa kehitas õlasi.

„Uksford kandis teda minu isanda swäike tütar,“ ütles wanamees edasi; „teda nimetati „Arwa“ ja tema oli

Rajah ainus rõõm. Räägiti, et meri teda ära neelanud on, sellepärast jäi ka minu isand haigeks."

"Kellest sina räägid, Mako?" küsis Netto.

"Kellest muust kui sinu onuust," ütles wanamees.

"Allah on suur ja tema imeteod on ilmaarvamata!" hüüdis Netto, kes nüüd tundis, et Arwa see kadunud laps oli, kellest tema perekonnas palju räägiti. Onu aga, kes oma kadunud lapse üle kurvastas, furi ära. Tema rääkis sagedasti: Netto, kui meri mitte minu tüdart ära ei oleks neelanud, oleks sina tema enesele saanud! Nüüd võin ma ainult oma varanduse sulle pärandada."

Mako oli aga tema onu teender. Tema tallitas väikest Arwat ja kui see ära kadus, ei olnud ka tema vähem kurvastatud.

* * *

"Meie paneme veel oma jutule mõne sõna arusaamiks juure.

Rapten Dering tegi Hollandlastega rahu, mis Sumbawlastele nii meeldis, et kõik aeg, mis tema Sunda saartel viibis viimsetest auustatud oli. Tema võis ilma jaatjateta kõik metsad ja mäed läbi käia, ilma et keegi temasse puutunud oleks; kus tema mõnikord metslaste rahutust nägi, mõistis ta neid ruttu waigistada.

Hiljem läks Dering Europasse, et jääl, enam terwemas kliimas, oma järele jäänud päewasi ära elada. Tema mõtted viibiswad sagedasti Sumbawa saarel. Hää meelega tuletas tema suuremeelisi Kalit meele, jelle pääle enam õrnema südamega Nettot, aga kõige rohkem ilusjat Wandit, kes hiljem Bali saare pääliku abikaasaks sai. Bali on Sumbawast põhja õhtu pool.

Meie lõpetame oma juttu ja soovime, et inimesefugu hävitaja sõda võimalikult igal pool kaoks ja selle asemel rahu enam ja enam maad võtaks.

2.50572/586

Uuemad raamatud

mis N. Grna raamatukaupluse kuluga Rakweres on ilmunud ja säätsamast üksikult ja hulganä saada on.

1) **Isamaa ajalugu.** Gesticlaste ajalugu kõige wanemast ajast nende priiuse kaotamiseni, tähtsamate ajaloo kirjade ja uurimiste pääle põhjendatud kõige täielikum toode sellel põllul, mis iiales Gestic on ilmunud. Kirjutatud tuttaw Gestic ajaloo uurija N. Saal. Raamatu pakfus 269 lehekülge. Hind kahes köites 85 kop. ja glaseeritud paberi pääl kuldköites 1 rbl. 60 kop. ja 2 rubla.

2) **Kunstniku palens,** Jutuke minewikust, kirjutatud N. Saal. Hind 12 kop.

3) **Romaanlik kojimine ehk karistaw kihlwedu.** Hästi põnew jutustus, kirjutatud N. Saal. Hind 12 kop.

4) **Pietari Väiwarinta.** Soome uudisjutud kuulsama Soome kirjaniku julest neli õpetlikku juttu. Gesticistanud Th. Enne. Hind 20 kop.

5) **Si iialgi.** Romaan Gestic lähemast minewikust, kirjutatud Ernst Peterjon. Hind 60 kop.

6) **Ziigri kütt ehk Malailase põneoda.** Hästi põnew jutustus Sumbawlaste mässfust. Gesticistanud J. Kurg. Hind 15 kop.

7) **Küsimise ja koostmise mäng.** 60 lõbus-
sifulise kaartiga pidu tuju tõstmiseks. Hind 10 ja
15 kop.

8) **Kunst elada, armastada ja armasta-
tud saada.** Tulusaks juhatuses ja lõbusaks aja-
viiteks noorele rahvale kirjutatud. Hind 10 kop.

Kes raamatu hinna postmarkides sisse saadab,
sellele saab raamat posti kaudu kätte saadetud.

Et omal

trüfifoda

on, sellepärast on N. Grna raamatukauplusest igal
ajal saadaval kõik wallawalitsustes ja wallakoh-
tudes pruugitavad raamatud ja plänkettid, kooli-
laste kooli tunnistused, kooli Journalid ja päewa-
raamatud jne.

Hää kirjutusmaterjal saab
võimalikult kõige rahuloldavamate hindadega müüdüd.